

суспільстві постає переважно як деталь інтер'єру на кухні та в дитячій кімнаті, або як сексуальний об'єкт. Домогосподарки та матері в сучасному суспільстві стають частиною резервної армії праці, яка дуже вигідно використовується в періоди криз та економічного піднесення. Гендерні стереотипи міцно укорінюються у свідомості людей і живуть в ній навіть за наявності нової законодавчої основи, яка надала жінкам рівні права з чоловіками. Це пояснює поведінку більшості жінок і зокрема українських, які, отримавши законодавчо рівні можливості з чоловіками, не вміють, або не бажають ними користуватися, віддаючи пріоритетні позиції у стосунках з чоловіками останнім. Отже, подолання гендерної асиметрії не може обмежуватися лише юридичними й соціально-економічними заходами. Деконструкція гендерної нерівності досить складний процес. Її можна подолати на рівні повсякденних практик і за умови проведення докорінних змін у всій соціальній тканині суспільного життя, суспільній свідомості і свідомості людей.

Список використаних джерел

Антология гендерной теории: Сб. Пер./ Сост. и комментарии Е. И. Гаповой и А. Р. Усмановой. – Минск : Пропилеи, 2000.

Барткі С. Політика тіла // Антологія феміністичної філософії / Під ред. Е. Джагер, А. Янг ; пер. з англ. Б. Єгідис. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2006.

Савицки Я. Фуко и феминизм : к политике «различия» // Феминисткая критика и ревизия истории политической философии / Сост. М. Шенли, К. Пейтмен ; пер. с англ. под. ред. Н. Блохиной. – М. : РОСПЭН, 2005.

Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / Пер. с фр. В. Наумова. – М. : Ad Marginem, 1999.

*Медведська Людмила Євгенівна, кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО ДИСОНАНСУ В ЗАХІДНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Наростання кризових явищ в економіці України протягом останніх років призвело до посилення негативних тенденцій, пов'язаних із міграційними аспектами у західноукраїнських регіонах. Особливо помітними ці тенденції стають у розрізі аналізу гендерного дисонансу, що спостерігається переважно серед сільського населення Західної України, а також населення невеликих міст та селищ міського типу. За даними Міжнародної організації з міграції, найбільше постраждали від депопуляції у сільській місцевості Захід і Північ України [6, с. 37]. І сьогодні саме гендерний чинник є помітним важелем, що впливає на негативні явища демографічного характеру, які спостерігаються в західних регіонах України. Ігнорування гендерних проблем призводить до значних суспільних витрат, завдає збитків добробуту людей, впливає на можливості сталого зростання та ефективності управління [2, с. 6]. Розглянемо

деякі аспекти проблеми гендерного дисонансу у західних регіонах на прикладі Львівської області.

За даними Головного управління статистики Львівської області Державної служби статистики, станом на 1 січня 2016 року населення області становило 2.515.804 осіб, з них: 1.192.133 — чоловіки, 1.323.671 – жінки; а отже, частка чоловіків становить 47,4 %, тобто на 1 тис осіб жіночої статі припадає 901 особа чоловічої статі [5]. Проте офіційні дані не відображають масштабів гендерних диспропорцій серед населення Львівської області, оскільки значна частина жінок живе і працює поза межами області або за кордоном, залишаючись при цьому громадянами України. А отже, належать до категорії внутрішніх мігрантів або ж короткострокових чи довгострокових закордонних мігрантів. У контексті проблеми, яка розглядається у даній доповіді, об'єктом дослідження слід вважати довгострокових мігрантів жіночої статі. Загалом в Україні довгострокові трудові мігранти чоловічої статі переважають у віковій групі 30-44 років (50% чоловіків / 36% жінок), а трудових мігрантів-жінок більше в категорії 45-65 років (47% жінок / 28% чоловіків). У молодшій віковій групі 18-29 років кількість чоловіків / жінок більш збалансована (17% / 22%) [6, с. 15].

Дані ґрунтового дослідження, проведеного Міжнародною організацією міграції, свідчать про те, що західний регіон відіграє ключову роль у міграційному профілі України з тієї причини, що саме він відчуває на собі усі негативні та позитивні наслідки міграції [6, с. 33]. Такий висновок дослідниками з МОМ було зроблено на основі результатів глибинних інтерв'ю й поєднання інформації з даними про внутрішню міграцію та короткострокову трудову міграцію. Звітний період, впродовж якого було зібрано дані: серпень 2013 – квітень 2015 року. Цей звіт виконано в рамках проекту «Дослідження та діалог щодо політики у сфері міграції й грошових переказів в Україні», реалізованого Представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні.

Завдяки цьому дослідженню ми можемо простежити кількість довгострокових трудових мігрантів у відсотках до загальної чисельності населення відповідного регіону: Північ - 0,2% Схід - 0,7% Південь — 0,8%, Центр - 0,4% Захід — 2,9% [6, с. 34].

Таким чином, головна причина гендерного дисонансу у західних регіонах України сумніву не викликає: її коріння – у активних міграційних процесах, що не перший рік спостерігаються в регіоні. Розглянемо основні причини, які спонукають жінок Львівської та інших західноукраїнських областей до міграції в інші регіони країни або ж за кордон.

Спершу звернімося до результатів опитування, які викладені у вищезгаданому дослідженні МОМ. Відповідно до опублікованих даних, найбільш поширеними причинами міграції, які називали респонденти, є: неможливість знайти роботу відповідно до своєї кваліфікації, низький рівень оплати праці, незадовільні умови проживання, низька якість життя [6, с. 44]. Окрім того, були перераховані й такі соціальні фактори як: низькі можливості

для самозайнятості та професійного розвитку, бажання поліпшити навички та продовжити кар'єру за кордоном, сімейні причини, доступ до послуг охорони здоров'я, вразливість людей до корупції та злочинності, відсутність безпеки тощо [6, с. 44]. Геополітичні заворушення і відсутність безпеки в Україні могли спричинити пожевлення міграції з України, - до такого висновку прийшли дослідники МОМ [6, с. 44].

Утім, перелічені вище причини не дають нам вичерпного пояснення, чому ж саме перед населенням Львівської області постала проблема гендерного дисонансу. Адже ні в кого в західних регіонах не викликають подиву цілі села й селища, у яких живуть переважно чоловіки працездатного віку, діти й особи похилого віку. У той час як працездатне населення жіночої статі перебуває за кордоном і поступово формує значну частку довгострокових трудових мігрантів. Сьогодні можемо спостерігати населені пункти, де чоловіки утримують домогосподарства, виховують дітей і виконують традиційні функції “берегинь домашнього вогнища” - у той час, як їхні дружини заробляють гроші за кордоном і таким чином утримують родину. Переважно довгостроковими трудовими мігрантами стають жінки, у яких діти вже виросли, або ж жінки розлучені, вдови чи самотні. Чому ж саме жінки, всупереч традиційним українським цінностям, “перетягують на себе ковдру” обов'язків з утримання сім'ї?

Однією з причин є особливість економічного розвитку Львівської області: промислових об'єктів у регіоні недостатньо для забезпечення робочими місцями чоловічого населення, у той час як туристичний сектор бурхливо розвивається. А отже — збільшується кількість вакансій у сфері обслуговування, в якій традиційно більш зайнятими є саме жінки. Окрім того, зайнятість у цій сфері у західноукраїнських регіонах відзначається сезонністю: це стосується як туристичних послуг, так і сфери оренди нерухомості тощо. Таким чином, навіть ті особи жіночої статі, які забезпечені роботою на період туристичного сезону, перманентно залишаються без роботи, а отже — без засобів до існування. Це спонукає їх до пошуку роботи в інших регіонах України або ж за кордоном. Тому важливе значення має гендерний аналіз особливостей рівня життя населення, оцінка тих диспропорцій, що виявляються не лише у співвідношенні доходів жінок і чоловіків, а й у відмінностях структури формування доходів за ознакою статі, розподілу ресурсів на рівні домогосподарства, внеску обох членів подружжя до забезпечення матеріального добробуту родини [1, с. 62].

За даними звіту “Аналітичне дослідження участі жінок у складі робочої сили України”, гендерна нерівність досі залишається об'єктивною реальністю в Україні, що виявляється у професійній сегрегації за ознакою статі [1, с. 9]. Причому ці дані не враховують види робіт, які виконують жінки у домашньому господарстві, а по суті — працюють “в дві зміни”. В широкому розумінні поняття репродуктивної діяльності охоплює не лише народження та виховання дітей, а й види робіт, що пов'язані з відтворенням поколінь, підтримкою життєдіяльності родини, - хатню роботу, піклування про хворих,

непрацевдатних та літніх членів родини, купівлю товарів повсякденного вжитку тощо [1, с. 84]. І оскільки у суспільстві більшості країн світу такі види робіт традиційно виконуються жінками, на них часто лягає подвійний тягар — домашні обов'язки та необхідність забезпечувати сім'ю у випадку, якщо такої можливості немає у чоловіка.

Тут ми вимушені повернутися до проблеми безробіття у західних регіонах України, й у Львівській області зокрема. За період січень-червень 2016 року у Львівській області рівень безробіття (за методологією МОП) у відсотках до економічно активного населення відповідної вікової групи становив: у віці 15–70 років - 8,1 %; працевдатного віку - 8,3 % [4]. Це достатньо високий показник безробіття в регіоні, який загрожує збільшитися внаслідок фінансово “нездорового” бізнес-клімату в країні.

Як уже зазначалося, гендерні стереотипи щодо традиційного розподілу ролей чоловіка та дружини залишаються в Україні домінуючими, що слугує своєрідним каталізатором вибуху соціального невдоволення жінок, зокрема, необхідністю виконувати “роботу після роботи”. Соціологічні дослідження показують, що жінки менш задоволені своїм життям, аніж чоловіки [7, с. 8].

Сучасні науковці зауважують, що загалом проблема поєднання професійної зайнятості та сімейних обов'язків розглядається виключно як проблема жінок: “Сама по собі постановка питання вже містить певні ознаки дискримінаційного ставлення до жінок, адже не існує повноцінних масштабних досліджень, метою яких був би намір з'ясувати шляхи поєднання професійної діяльності та виконання ролі батька” [1, с. 127].

Як наслідок, жінки у західних регіонах України, поставлені перед необхідністю працювати “в дві зміни”, обирають більш вигідні для них варіанти, а саме: виконання тих же хатніх робіт, або ж робіт із догляду за дітьми чи особами похилого віку, але не у власному домогосподарстві. Натомість жінки виконують такі роботи за оплату в інших регіонах, або ж за кордоном. Тобто, знаходять можливість перетворити свої навички із виконання традиційних обов'язків домогосподарки на джерело прибутку. Виїхавши на певний період до іншої країни “на заробітки”, жінки залишають доглядати за дітьми та утримувати домогосподарство своїх чоловіків або батьків, які не мають роботи або ж отримують низьку заробітню платню. Дуже часто такі жінки залишаються роками працювати за кордоном або й зовсім не повертаються в Україну. Тим часом чоловіки виховують дітей, доглядають за домогосподарством і отримують грошові перекази від дружин. Ситуація ускладнюється ще й тим, що в сучасних умовах дуже непросто здійснити “рокіровку” - тобто, поміняти місцями чоловіка і дружину, надавши йому можливість заробляти гроші, а їй — займатися господарськими справами. Ринок праці у сфері послуг як в Україні, так і за кордоном є більш “поблажливим” саме до жінок-заробітчанин, а для чоловіків вакансій на посади, що не вимагають спеціальної кваліфікації, набагато менше. А тому явище “чоловіка-домогосподарки” у західноукраїнському суспільстві вже стало ледь не буденністю.

У підсумку визнаємо, що гендерний дисонанс в західних регіонах України загрожує суспільству вкрай негативними наслідками, в першу чергу, з таких причин:

- деструктивний фактор тривалої відсутності жінки в сім'ї нерідко призводить до розлучень, а іноді — й до трагічних випадків у родині: самогубств, побутових вбивств та ін.;

- тривала відсутність матері та нівелювання її ролі у вихованні дітей призводить до спотворення у дитини уявлення про сім'ю загалом та родинні цінності зокрема;

- поширення серед дітей таких явищ як алкоголізм, наркоманія, ігрова чи віртуальна залежність та ін., спричинених неправильним вихованням через нехтування чоловіками батьківських обов'язків або відсутність у них часу на їх виконання;

- еміграція цілих родин з метою возз'єднання з близькими, які вже виїхали за кордон.

Необхідно підкреслити, що гендерний дисонанс такого походження є “бомбою із відтермінованою дією”, адже процеси, які він викликає, в недалекому майбутньому загрожують нашій державі лише проблемами соціального, демографічного й економічного характеру.

Для ілюстрації: упродовж 2015 року населення Львівщини зменшилось на 3,6 тис. осіб і на 1 січня 2016р. його кількість становила 2534,2 тис. осіб. Зменшення населення відбулося за рахунок переважання природного скорочення – 4960 осіб над міграційним приростом – 1335 осіб (у 2014 році природне скорочення становило 2180 осіб, міграційний приріст – 1543 особи) [5].

Саме тому слід вкотре наголосити на необхідності застосування гендерного підходу до дослідження причин і наслідків міграційних процесів в Україні, а особливо — до вивчення впливу міграційних процесів на зміни у рольових ідентифікаціях чоловіка та дружини в контексті родинного й соціального життя.

Список використаних джерел

1. Аналітичне дослідження участі жінок у складі робочої сили України // Звіт Фонду народонаселення ООН. - К., 2012. — 212 с. Режим доступу:

http://www.idss.org.ua/monografii/2013_ua_womens%20participation.pdf

2. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України./Центр Разумкова. - Видавництво “Заповіт”, 2016. - 224 с. [Електронний документ]. Режим доступу:

<http://www.razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>

3. Демографічна ситуація у Львівській області у 2015 році//Експрес-випуск. - № 34 від 22.02.2016. [Електронний документ]. Режим доступу:

http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/express/2016/v1103_34.pdf

4. Економічна активність населення Львівської області за січень – червень 2016 року//Експрес-випуск. - № 224 від 23.09.2016. [Електронний документ] Режим доступу:

http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/express/2016/v0712_224.pdf

5. Кількість і склад населення//Головне управління статистики Львівської області Державної служби статистики. [Електронний документ] Режим доступу:

http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/19/theme_19_2_04.php?code=19&ind_page=statables

6. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток в Україні. - К., 2016. - 116 с. [Електронний документ]. Режим доступу:

http://iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

7. Оцінка гендерних питань в УКРАЇНІ. - К., 2016. - 95 с. [Електронний документ]. Режим доступу:

http://www.idss.org.ua/monografii/2016_genderny_pytannya_ua.pdf

Гуга Зорина Іванівна,

Київський індустріальний коледж

Київського національного університету будівництва і архітектури

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ГЛОБАЛЬНА ПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

У XXI столітті забезпечення гендерної рівності стало пріоритетним політичним напрямком розвитку світу, якого можна досягти подоланням нерівності між чоловіком і жінкою та гендерним вирівнюванням в усіх сферах життя.

На суспільному рівні декларовані права та можливості особистості, незалежно від статі, реально не дотримуються, упереджене ставлення й гендерна дискримінація продовжують відтворюватися, жінки та чоловіки як соціальні спільноти загалом мають неоднаковий доступ до соціальних статусів, ресурсів, привілеїв, престижу, влади. Інтеграція української держави у світове співтовариство вимагає переосмислення місця і ролі жінок у суспільстві, їх рівноправну участь у всіх сферах життєдіяльності і, зокрема, в політиці та державотворенні.

Однак сучасне становище чоловіків та жінок у суспільстві, зміст і суть гендерних стереотипів, поширених серед населення, офіційна гендерна політика дають підстави вважати, що станеться це не скоро. Підґрунтям для такого висновку є стан гендерних відносин в економічній, соціальній, правовій та політичній сферах українського суспільства, а також стан громадської свідомості, де досі успішно відтворюється низка глибоко вкорінених гендерних стереотипів.

Соціальна дискримінація означає обмеження або втрату прав за гендерною ознакою у всіх сферах життя: трудовій, соціально-економічній